

TAUSTINFO

MAJANDUSPROGNOOS AASTAIKS 2000–2001

Üldine visioon – mõõdukalt optimistlik, kuid varasemast tasakaalustatum areng

1999. aastal alanud väliskeskkonna paranemine annab hea võimaluse käivitada Eesti majanduses jõuline kasvufaas. Soodsa väliskeskkonna püsimist on oodata kogu prognoosiperioodi jooksul ja see teeb optimistlikuks ka Eesti väljavaated. Käesolevaks ajaks peaks šokijärgne majanduse korrastamisprotsess olema suurelt osalt juba lõpule viidud, kuid endiselt jätkub pikaajalise arengutendentsiga seotud ümberstruktureerimine. Senised investeeringud tagavad sisemise valmisoleku kasvutsükli alguseks juba väljakujunenud tegevusaladel. Neis harudes ei tohiks nõudluse ja pakumise kohanemine märkimisväärsed probleeme kaasa tuua. Tõsiseks väljakutseks osutub aga ettevõtete läbilöögivõime testimine kvalitatiivselt uue pakkumise loomisel.

Vaatlusalusel perioodil jätkuvad ettevalmistused ELiga ühinemiseks ning toimub Eesti sulandumine maailma majandusstruktuuridesse. Samuti peaks selginema arusaam sellest, millised riigid liituvad ELiga esimeses ringis ning täpsustuma ka liitumise ajakava. Kuna liitumise majanduslikes efektides on veel palju ebamäära, siis peaks ajakava teatavaks tegemine aitama piirjooni tõmmata ka nende protsessidega kaasnevaile ilminguile.

Vaatamata optimistlikule tulevikuväljavaatele, võib siiski oletada, et areng on varasemast tasakaalustatum, kuna läbitud šokijärgne langusperiood peaks sundima majandusagente ratsionaalsemalt toimima ning ootusi realistlikumalt hindama (vt tabel 1b ja Rahapoliitiline Ülevaade, märts 2000, lk 9).

Tabel 1b. Olulisemad näitajad prognoosi optimistliku ja pessimistliku stsenaariumi korral

	2000. aasta		2001. aasta	
	Pessimistlik	Optimistlik	Pessimistlik	Optimistlik
SKP reaalkasv (%)	4	5,5	5	7
Inflatsioon (THI)	3,8	4,7	3,9	4,6
Kaupade ja teenuste bilanss/SKP (%)	-5	-7	-6	-9
Investeeringud/SKP (%)	27	28	28	30

Prognoosi üldised eeldused

Prognoosid on paratamatult tingimuslikud ning käesolev ei ole selles mõttes erand. Alljärgnevalt on ära toodud olulisemad väliskeskkonnaga seotud eeldused.

- 1) Aastal 2000 leiab maailmas, sh ELi riikide seas, aset majanduskasvu kiirenemine (keskmisest kiirem Rootsis ja Soomes) ning mõõdukas kasv jätkub 2001. a vältel.
- 2) USA majanduses ei esine negatiivseid ilminguid, mis võiksid väärata maailma majanduse arengut erinevate ülekandemehhanismide kaudu.
- 3) Kütuse hinnatõus maailmaturul peatub prognoosiperioodi alguses. Sellegipoolest võib täheldada kütuse kõrgema hinna kandumist toodete hindadesse isegi kuni aasta jooksul.

- 4) Tulenevalt keskpankade kitsendavast majanduspoliitikast on tõenäoline intressimäärade, eeskätt lühiajaliste intresside, mõningane tõus.
- 5) Venemaal jätkub stabiilsusele orienteeritud areng, mis käesoleva prognoosi seisukohalt tähendab Venemaa neutraalsust.

1. Inflatsioon

Prognoosiperioodil mõjutavad inflatsiooni eelkõige järgmised tegurid:

- (1) välismaine hinnatõus;
- (2) sisemaised administratiivsed aktsioonid.

Kokkuvõttes võib 2000. aastal oodata tarbijahindade tõusu 3,8...4,7% ning aastal 2001 3,9...4,5% (vt joonis 1b). Võrreldes 1999. a augusti prognoosiga on see mõnevõrra madalam, kuna varasem prognoos eeldas kiireneva välismaise inflatsiooni suuremat mõju ning elektri hinna tõstmist käesoleva aasta septembris.

Rahvusvahelist inflatsiooni iseloomustab lisaks dünaamilistele kütusehindadele toormaterjali kallinemine. Toormehindade tõusu põhjendatakse:

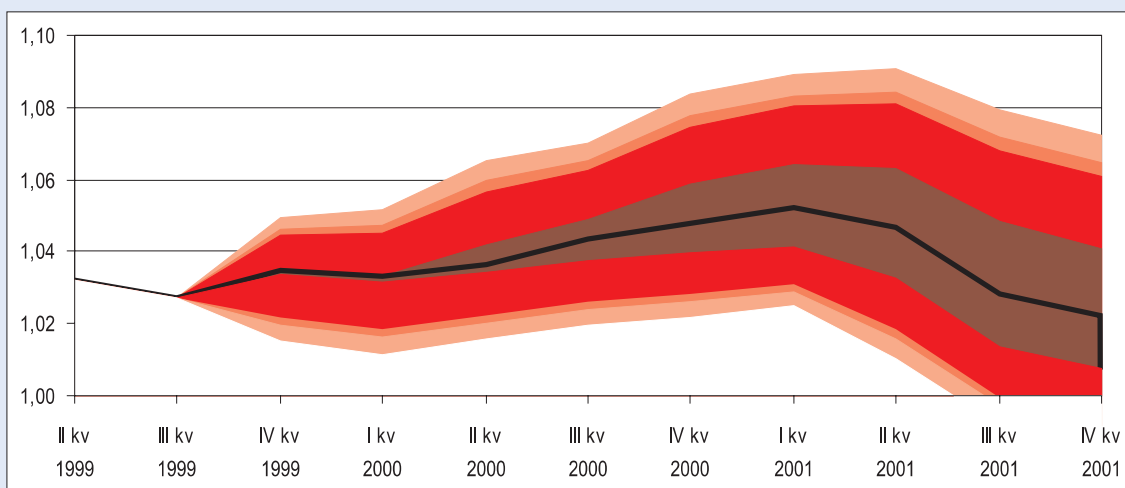
- (1) naasmisega 1999. a madalale langenud tasemelt;
- (2) maailma majanduse kasvutsüklil põhjustatud nõudlussurvega.

Eesti jaoks kujuneb maailmaturul oodatav (2000. a – 5,6%¹) toormehindade tõus vahendatuks, sest sisenõudlus rahuldatakse suures osas sisseveetud lõpptarbekaupadega, mille hinnad on sisendihindadest stabiilsemad. Kuna on eeldatud, et reaalmajanduses toimuvad protsessid on sümmeetrilised ja dollari kallinemise otsene inflatsiooniline mõju ei ole oluline, siis ei saa ka deflatsiooniline efekt olla märkimisväärt. Seega ei soosi väliskeskkond disinflatsiooni

jätkumist, seda enam, et 1999. aastal hinnakasv pidurdus ja selle tempo oli aeglasem pikaajalisest trendist.

Vaatlusperioodi alguses jääb inflatsioon Eestis koheva toiduainetööstuse tõttu pikaajalisest suundumusest madalamaks, kuid sellele **vastukaaluks avaldab väliskeskkonnast üle kanduv inflatsioon hinnatõusu kiirendavat survet**. Eelkõige kajastub see ekspordi- ja impordihinnaindeksis, mis siiani on olnud oluliselt madalamad kui tarbijahinnaindeks. Senine praktika on näidanud, et taoline tendents võib kesta ainult lühikest aega. Prognoosiperioodi esimesel aastal ületavad mõlemad indeksid tõenäoliselt kodumaiste hindade muutust.

Teine oluline tegur on riigi osa hüviste hinnakujunduses. Prognoosihorisoni ulatusse jäävad kahe tähtsima aktsioonina soojusenergia käibemaksustamine 2000. a suvel ning elektri hinna tõstmine, mis peaks aset leidma 2001. a alguses. Kuluinflatsioon suletud sektoris, esmajoones pärast elektri hinna tõusu 2001. a jaanuaris, kiirendab hinnatõusu ka avatud sektoris. Samal ajal peaks taanduma aga välissektorist lähtuv hinnasurve. Alates 2001. a suvest peaks see viima inflatsioonitrendi langusse.

Joonis 1b. Inflatsiooniprognos usaldusintervallina (näitab inflatsiooni dünaamika sõltuvust eksogeensetest teguritest ja mudeliveast usaldusnivoodel 90%, 95% ja 99%)

¹ Global Commodity Markets, January 2000.

² Foreign Exchange Consensus Forecasts, March 13, 2000. Selle kohaselt murdub dollari kallinemise trend 2000. a II kvartalis.

Proгноос ei võta arvesse, et järsk hinnataseme tõus võib lähiaastail toimuda haridussektoris, kus kõrgharidus võidakse tasuliseks muuta. Omaette küsimus on see, kuivõrd nimetatud hinnatõus kajastub elukallidust kirjeldavas tarbijahinnaindeksis. Munitsipaaltasandil võib oluliseks kujuneda bussiliikluse doteerimise vähendamine Tallinnas, mis tõenäoliselt toob kaasa ka nimetatud teenuse kallinemise. Kiirem sissetulekute kasv lõdvendab hinnatõstmise piirangut ning prognoosiperioodi teisel poolel pole võimatu mõningane nõudlussurve.

Inflatsiooni võivad prognoositust hälvitada järgmised tegurid:

- (1) alates 2000. a suvest jõustuv leping ELiga eksporditoetuste kaotamise kohta. Nimetatud aktsioon puudutab peamiselt liha- ja piimatooteid;
- (2) Eesti Telefoni monopoolse turupositsiooni lõppemine 2000. a, mis võib põhjustada muutusi telefoniteenuste hinnadünaamikas;
- (3) korrektiivid praeguseks teadaolevas maksupoliitikas.

2. Sisemajanduse koguprodukt

Käesoleva prognoosi kohaselt kasvab SKP 2000. aastal 4...5,5% ning 2001. aastal 5...7%. Viimase aja arengutendentsidele tuginedes on tõenäolisem, et 2000. a osas realiseerub optimistlikum stsenaarium. Võrreldes 1999. a juulis valminud prognoosiga on käesolev optimistlikum eelkõige välissektori paremate väljavaadete tõttu.

Ülaltoodud majanduskasvu hinnangud võivad osutuda ekslikeks järgmistel tingimustel:

- (1) oodatust suurem/väiksem vabade tootmisressurside olemasolu;
- (2) välisnõudluse väiksem/suurem lisandväärtusesisaldus;
- (3) majandusagentide ootuste tagasihoidlikum/kiirem muutumine.

Majanduskasv saab impulsi eelkõige välissektorist ning kandub siseturule orienteeritud tegevusvaldkondadesse. Kodumaist nõudlust toetab odava laenupakkumise ka finantssektor. Finantssektori valmidus kasvu-

tsükli alguse finantseerimiseks on piisav. Pankade jätkuv ressursiküllus viitab sellele, et oodatakse reaalsektori tõusutsükli algust ning täiendavate ressursside kaasamine ei tohiks vaatlusaluse perioodi vältel raskusi tekitada.

Kodumaise nõudluse kõige dünaamilisemaks komponendiks on investeeringud. Valitsussektori kulutused jäävad antud prognoosis neutraalseks³.

Ettevõtlussektorit iseloomustab vaatlusalusel perioodil suund spetsialiseerumise kasvule, mille põhjuseks on niši otsingud. Majanduse vähese kapitaliseerituse tõttu jäädakse rahvusvahelises mastaabis osaliseks konkurentsitihedamal vahetarbekaupade turul. Konkurentsivõimetuse põhjusteks on ka ettevõtete väikesusest tulenev mastaabiökoonoomia puudumine, vähenenud tundus ning turunduse ressursimahukus. Jõulisema ning šokkidele vastupidavama majanduse tekkele aitaks kaasa tihedamalt välissektoriga integreerunud väikese ja keskmise suurusega ettevõtete koosluse väljakujunemine.

3. Investeeringud ja säästmine

Uue kasvutsükli kujunemisel on vaieldamatult üheks olulisemaks ja ebakindlamaks lähtepunktiks hinnang majandusagentide investeerimistegevusele. Süvenev majandusstruktuuride läbipõimumine ELiga tähendab ühelt poolt intensiivsemat kapitali sissevoolu ning täiendavate turgude teket, kuid teisalt nõuab tootmise reorganiseerimist, et vastata ELi ja turgude poolt esitatavatele nõuetele ja standarditele. Investeeringuis võib oodata kvaliteedile, tarbijakaitsele ning keskkonnasõbralikkuse suurendamisele tehtavate kulutuste osakaalu tõusu, mille tasuvusaeg on pikem. Vaatlusalusesse perioodi peaks jääma ka suurtes infrastruktuuri ettevõtetes planeeritavad täiendavad väljaminekud tootmispotentsiaali suurendamiseks (sadamad, energeetika, raudtee), mille kasvu genereeriv efekt avaldub samuti pikema perioodi jooksul.

Kodumaises säästutasemes märkimisväärsed muutusi ei toimu, ehkki mingil määral võib siin täheldada tõusu. Majandusagentide seas suureneb säästmine valitsussektoris ning kasumlikkuse tõusu tulemusel ka

³ Käesolevas prognoosis on eeldatud, et valitsus ei ole aktiivse majanduspoliitika teostaja rollis.

ettevõtlussektoris. Siiski ei ole see piisav, et katta tõusufaasile iseloomulikku ressursivajaduse kasvu, ning seetõttu leiab aset välismaiste säästude intensiivsem kaasamine. Rahastamist hõlbustavad ELi eelstruktuurifondide kaudu laekuvad vahendid.

4. Välissektor ning teenuste ja kaubandusbilanss

Proгноosisperioodi alguse kohta võib Eesti Konjunktuuriinstituudi (EKI) andmete põhjal väita, et tarbijate kindlustunne pole erinevalt ettevõtete (eriti tööstustevõtete omast) veel täielikult šokiperioodist taastunud, kuid optimismi kasv on välja loetav juba mitmetest konjunktuurinäitajatest. Sellele viitab ka väliskaubandusliku aktiivsuse kasv.

Riigigruppide lõikes kiireneb prognoosisperioodil väliskaubanduse kasv oluliselt ELi suunal. Peamised siht- ja lähteturud asuvad siiski Skandinaavia maades, kus on prognoositud jätkuvalt kõrget kasvu elektroonika-tööstusele ning mõõdukat kasvu puidutööstusele. Hüvistest on peatähelepanu all side-, transpordi- ja turismiteenuste välisnõudlus.

Impordi dünaamika peegeldab kasvutsükli algusega kaasnevat impordikalduvuse kasvu. Seda suurendab

esmalt impordimahukas eksport. Teisalt mõjutab antud prognoosi kohaselt ekspordi ja impordi kasvutempo erinevust just investeerimistsükli algus ja selle intensiivsus.

Majandusliku aktiivsuse tõusuline toob kaasa välis-tasakaalu halvenemise ning kauba- ja teenustebilansi saldo jääb 2000. aastal vahemikku –5...–7% SKP suhtes. 2001. aastal suureneb defitsiit veelgi ja jääb sõltuvalt realiseeruvast kasvufaasist vahemikku –6...–9% SKP suhtes.

Eeltoodu põhjal võib tekkida küsimus, kuivõrd tõenäoliseks osutub 1997. a olukorra kordumine. Siinkohal ei saa anda täielikku garantiid, kuid pankade suurem konservatiivsus ja eufooriliste ootuste puudumine majandusagentide seas annavad osalise immuunsuse buumi suhtes. Vaadeldes 1997. a situatsiooni, eristub teinegi tegur. Nimelt kujuneb läbilöökk Lääne turgudel tihedama konkurentsi tõttu oluliselt kulukamaks kui kiire kasvuga Venemaa turul kolme aasta eest.

Seega on uuest arengutsüklist kasu lõikamiseks kaks peamist võimalust: kas suurendada pakkumist seni traditsioonilistes harudes või luua kvalitatiivselt uus pakkumine. Vaatlusalusel perioodil peituvad Eesti võimalused eelkõige esimeses variandis, kuna kvalitatiivselt uue pakkumisega on suhteliselt raske läbi lüüa.